

УДК 339.9.009.12

І. В. Тараненко

к.е.н., доцент

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ ТЕОРІЇ КОНКУРЕНЦІЇ В СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ УМОВАХ

Дослідження спрямоване на розкриття концептуальних засад інноваційної парадигми теорії конкуренції в контексті переходу до інноваційно – глобалізаційної стадії розвитку економіки та суспільства. Запропоноване визначення інноваційної конкуренції як інституційно оформленого процесу змагальної взаємодії суб'єктів, заснованого на ефективному використанні інноваційних переваг та інтегративній конкурентній поведінці.

Исследование направлено на раскрытие концептуальных основ инновационной парадигмы теории конкуренции в контексте перехода к инновационно – глобализационной стадии развития экономики и общества. Предложено определение инновационной конкуренции как институционально оформленного процесса соревновательного взаимодействия субъектов, основанного на эффективном использовании инновационных конкурентных преимуществ и интеграционном конкурентном поведении.

The research is aimed to discovering the conceptual foundations of innovation paradigm of the theory of competition at the context of transition to the innovation – and – globalization stage of development of economy and society. The innovative competition is proposed to be defined as institutionally formatted process of competitive interrelation of the actors based at effective realization of competitive advantages and integrated competitive behavior.

Ключові слова: *теорія конкуренції; глобалізація; парадигма; інноваційна конкуренція; інтегративна поведінка.*

Актуальність теми дослідження. Посилення системних глобалізаційних процесів на національному, регіональному, світовому рівнях, що розгортається на тлі радикальних інноваційних перетворень у всіх галузях суспільного життя, зміни технологічних укладів, переходу до постіндустріального суспільства, супроводжується загостренням міжнародної конкуренції та набуттям останньою нових форм, проявів і якісно нових характеристик.

Неоднозначність та суперечливий характер впливу глобалізаційних процесів на розвиток світової економіки дозволяють віднести до позитивного результату глобалізації ефект конкуренції, а до негативного – можливість виникнення конфліктів у результаті дії названого ефекту. Одночасно професор Каліфорнійського університету (США) М. Інтріллігейтор припускає, що конфліктів можна запобігти шляхом розвитку глобального співробітництва, створення нових міжнародних інституцій [1].

Набуває актуальності дослідження якісно нових характеристик та властивостей конкуренції, які виникають при переході суспільства до глобалізаційно – інноваційної (постіндустріальної) стадії розвитку.

Постановка проблеми. Глобалізація світової економіки як закономірний і необоротний процес, характеризується, з одного боку, конкуренцією, що наростає та має тенденцію до загострення, з іншого боку - міжнародною інтеграцією та кооперацією.

Конкуренція та інтеграція під впливом глобалізації та науково-технічної (інформаційно – технологічної) революції становлять суперечливу єдність. Координація дій та кооперація гравців конкурентного простору стають ключовими формами конкурентної поведінки.

Зміни, що відбуваються в глобалізованій економіці, неможливість ефективних дій в умовах протистояння та конфлікту, обумовлюють необхідність методологічного розв'язання суперечності між загостренням

конкуренції, та узгодженням дій, інтеграцією, різноманітними формами поєднання зусиль учасників ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ретроспективний аналіз внеску провідних вчених у розвиток теорії конкуренції дає підстави вести мову про формування в межах теорії конкуренції інтегрального, тобто комплексного підходу до визначення сутності, змісту, функцій та сучасних форм конкуренції.

Основи загальної теорії конкуренції були закладені в працях представників класичної й неокласичної шкіл А. Сміта, Д. Рикардо, Дж. Ст. Милля, А. Маршалла, економістів неокласичного напрямку: маржиналістів Ф. Еджоурта, А. Курно, авторів теорій недосконалої та монополістичної конкуренції Дж. Робінсон та Е. Чемберліна, неолібераліста В. Ойкена, засновника «неорикардіанського» напрямку П. Сраффи, та інших видатних вчених.

Роль інновацій у розвитку конкурентних відносин знайшла відбиття в теоріях інноваційного розвитку й ефективної конкуренції Й. Шумпетера, а також у працях Ф. Хайека, Л. Мизеса, И. Кирцнера.

Еволюція змісту конкурентних відносин під впливом глобалізаційних та інноваційних факторів розкрита в концепціях конкурентної еволюції Р. Нельсона й С. Уінтера, Дж. Мура, у роботах представників школи стратегічного менеджменту М. Портера, Г. Хамела, К. Прахалада, У. Чан Кіма, Р. Моборна, Г. Чесборо.

В 1990-х р. доповненням до «нової індустріальної економіки» та теорії галузевих ринків стала теорія конкуренції на основі переваг ресурсів С. Ханта.

Прибічники економічної соціології Х. Уайт, Н. Флігштейн, В. Радаєв розвивають новаторський підхід до конкуренції як «інституціонально оформленого процесу».

Червоною ниткою через названі концепції проходить думка про те, що конкурентні взаємодії, що призводять до конструктивного результату та виграшу не одного, а багатьох (декількох) учасників, відбуваються під

впливом запровадження новаторських ідей, та стають важливою умовою перетворення інновації на визначальний фактор конкурентного успіху.

Одночасно поняття «інноваційної конкуренції» не отримало належного методологічного обґрунтування, та частіше використовується як своєрідне «кліше», що не має визначеного сутнісного та змістовного навантаження.

Постановка завдання. Дослідження спрямоване на розкриття концептуальних засад інноваційної парадигми теорії конкуренції в контексті переходу до інноваційно – глобалізаційної стадії розвитку економіки та суспільства.

Виклад основного матеріалу. Конкуренція містить в собі суперечливу єдність, яка втілюється в її властивостях - як негативного - руйнівного, деструктивного характеру, так й позитивного - такого, що відбиває створення нової якості, конструктивного.

Конструктивна конкуренція ґрунтується на інтегративному типі конкурентної поведінки, та відповідно, на широкому спектрі конкурентних взаємодій – від координації до конструктивної взаємодії, та далі – конкурентного співробітництва заради досягнення індивідуальних та спільних цілей суб'єктів конкурентних відносин. [2].

Ідея конструктивної взаємодії отримала розвитку в інтегративному підході до визначення сутності, мети і критеріїв ефективності конкуренції. Інтегративна конкуренція передбачає спільне функціонування всіх елементів (підсистем), необхідних для життєздатності системи в цілому [3, с. 27]. На нашу думку, запровадження в сучасну теорію конкуренції інтегративного підходу містить значний науково-дослідний потенціал з точки зору глибокого вивчення конкуренції як рушійної сили розвитку суспільства, дослідження співвідношення суперництва та співробітництва в сучасній системі конкурентних відносин, в тому числі на міжнародному (глобальному) рівні.

В. Радаєв розглядає конкуренцію не стільки як зіткнення, що веде до конфлікту, як постійне співвіднесення ділових стратегій. Під час такого співвіднесення конкурентна ситуація досить рідко призводить до прямих

ударів, наслідки яких є руйнівними для обох сторін [4]. Провідні гравці ринку зацікавлені в тому, щоб конкуренція знаходилась у регульованому руслі, була заснована на прийнятті конкурентами загальних правил взаємодії, тобто «інституційно оформленою».

Результати узагальнення та аналізу змісту й основних характеристик провідних концепцій конкуренції, починаючи з XVIII ст. по теперішній час, свідчать про наявність чітко вираженої тенденції до дослідження конкуренції через призму інноваційних перетворень. Наприкінці XX – початку XXI ст. така тенденція перетворюється на закономірність, набуває домінантного характеру. Сучасні концепції розглядають інновації як імператив успішного функціонування компаній за умов конкурентної взаємодії на глобальних ринках.

В табл. 1 зведено інноваційні аспекти теорії конкуренції, які становлять основу концепцій представників провідних економічних напрямів та шкіл – від класичної школи до авторів сучасних концепцій стратегічного менеджменту.

Таблиця 1

Інноваційні аспекти теорії конкуренції в концепціях представників провідних економічних напрямів та шкіл XVIII – початку XXI століття

Економічні напрями, школи, теорії	Автори та представники теорії	Інноваційні аспекти теорії конкуренції (короткий зміст)
1	2	3
Класична теорія (XVIII – перша половина XIX століття)	А. Сміт, У. Петті, Д. Рікардо, Дж. С. Міль, Ж. Б.Сей	Основний метод конкурентної боротьби – зміна ціни, що може відбуватись через скорочення витрат шляхом підвищення продуктивності праці, запровадження прогресивних методів виробництва.
Неокласична теорія (друга половина XIX століття)	А. Маршал, Дж. Б. Кларк	А. Маршал розрізнявав «руйнівну конкуренцію», яка призводить до монополізації ринку, зростання цін, зниження стимулів до інновацій і погіршення якості товарів та послуг, та «творчу конкуренцію», яка обумовлює посилення конкуренції, стимулює інновації, підвищення якості товарів, зниження цін. Такий підхід став основою концепції «конструктивної конкуренції»
Теорія недосконалої та монополістичної	Дж. Робінсон, Е. Чемберлін	Дослідження типології ринкових структур та стимулів до інновацій, ролі інновацій в

конкуренції		формуванні ринків недосконалої конкуренції.
-------------	--	---

Продовження таблиці 1

1	2	3
Теорія інноваційного розвитку (початок XX століття)	Й. Шумпетер	Конкуренція розглядається як «креативна руйнація», боротьба старого з новим, суперництво застарілого з інноваціями. Механізм конкуренції витісняє з ринку фірми, що використовують застарілі технології. Конкуренція базується на безперервному запровадженні нововведень, новаторстві на всіх рівнях — технологічному, управлінні й організації виробництва, якості продукту, освоєння нових ринків збуту, сировини.
Теорія ефективної конкуренції	Й. Шумпетер	Запроваджено поняття "ефективної конкуренції" і "ефективної монополії", зв'язані з процесом нововведень і функцією підприємництва.
Неоавстрійська школа (друга половина XX ст.)	Ф.фон Хайєк, Л. Мізес, І. Кірцнер	За Ф. Хайєком, конкуренція є динамічним процесом, методом відкриття (виявлення), породження нових знань. Ефективна конкуренція заснована на пошуку «розсіяного знання» та на монополії на інформацію, якою володіє кожен індивід.
Теорія економіки галузевих ринків Мейсона-Бейна (1950-ті рр.)	Е. Мейсон, Д. Бейн	Найбільші стимули до реалізації інноваційної діяльності складаються у умовах досконалої конкуренції під впливом інтенсивного суперництва великої кількості гравців. Монополія не може забезпечити швидкий технологічний прогрес.
Новий інституціоналізм 30-40е рр. XX ст	К Ерроу Р. Коуз	К Ерроу на основі економетричних моделей щодо швидкості запровадження інновацій за умов різних структур ринку обґрунтував, що конкурентне середовище здатне забезпечити більші стимули до інновацій, а стимулюючим фактором інновацій є атомістична структура ринку.
Інституційно-еволюційна школа Теорія конкурентної еволюції 1982 р.	Р. Нельсон, С. Уінтер	Інноваційна діяльність фірм представляється як визначальний фактор конкурентної еволюції. У центрі аналізу постає зв'язок між структурою ринку й науково-технічним прогресом.
Модель «підприємницьких екосистем», концепція «коеволюції» 1996 р.	Дж. Ф. Мур	Припущення про адекватність природного (екологічної системи) і бізнесового середовища, що розвиваються через боротьбу, співробітництво і взаємозалежність, де поєднуються конкуренція й еволюція («коеволюція»).

Теорія конкуренції 1996 р.	спів- А.М. Бранденбургер, Б.Дж. Нейлбафф	Дослідження конкуренції як співробітництва суб'єктів конкурентних відносин на основі інноваційних рішень.
-------------------------------	--	---

Продовження таблиці 1

1	2	3
Теорія конкурентної переваги М. Портера (1980-1990-ті рр. XX ст.)	М. Портер	Виокремлення стадій розвитку країн відповідно стадіям конкуренції: на основі факторів виробництва, інвестицій, інновацій та багатства. Запорукою високої конкурентоспроможності країн є інноваційні конкурентні переваги.
Економічна соціологія 1980-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.	Х. Уайт, Н. Флігштейн, М. Аболафія, Н. Бігарт, В. Радаєв	Конкуренція визначена не стільки як зіткнення, що веде до конфлікту, як постійне співвідношення ділових стратегій. Концепція конкуренції як інституційно оформленого процесу
Концепції «стратегії нелінійних змін», «ключових компетенцій» 1990-ті рр. XX ст.	Г. Хамел, К. Прахалад	Успіх в конкуренції заснований на створенні ринків майбутнього та «інтелектуального лідерства», умовою чого є володіння ключовими компетенціями. Конкуренція відбувається за принципом «нестандартні рішення проти покрокових змін», «нелінійна інновація» проти «лінійної».
Модель «проривних інноваційних технологій» 1997 р.	К. Кристенсен	Час від часу на ринку з'являються «проривні технології», які радикально змінюють параметри, на основі яких здійснюється конкуренція. Поразки зазнають компанії – лідери, які займають стабільну позицію та не прагнуть змін. Тільки орієнтація компанії на безперервний пошук та запровадження інновацій забезпечить успіх в конкуренції.
Теорія конкуренції на основі переваг ресурсів 2000 р.	Д. Хант	Конкуренція є процесом виявлення нового знання, що супроводжується боротьбою за переваги, коли фірми навчаються найкращим чином використовувати обмежені ресурси. Поновлення компетентності (конкурентоспроможності) йде через активний інноваційний процес.
Концепція «відкритих інновацій» 2003 р.	Г. Чесборо	В умовах сучасного глобалізованого ринку виникають нові форми фінансування досліджень. Відбувається обмін винаходами, створеними як усередині компанії, так й дослідницькими відділами інших компаній, або спеціалізованими структурами. Відповіддю на виклики сучасного ринку стають відкриті інновації.
Концепція «стратегії блакитного океану» 2005 р.	У. Чан Кім, Рене Моборн	Забезпечення успіху компанії через створення «блакитного океану» - вільного від суперників ринкового простору шляхом формування нових галузей

		(ринків), шляхом запровадження інновацій у виробництво чи в організацію бізнесу.
Продовження таблиці 1		
1	2	3
Теорія «конкурентних переваг взаємодії» 2005-2007 рр.	П. Глур, Е. Ланк, А. Мак Кормак	Інноваційний розвиток на основі співпраці є пріоритетним джерелом конкурентних переваг на всіх рівнях господарювання в умовах глобалізації. Запроваджено поняття «мережі інноваційної взаємодії» (Collaborative Innovation Networks, COINs) як джерела інноваційних конкурентних переваг

Складено автором

Як свідчить ретроспективний огляд, проблема дослідження взаємозв'язку інновацій та конкуренції присутня в науковому здобутку переважної більшості представників різноманітних шкіл та напрямів економічної науки.

В процесі еволюції теорії конкуренції поступово відбувався перехід від розгляду інновацій переважно як інструменту стимулюючої, або інноваційної функції конкуренції, яка полягає в стимулюванні впровадження досягнень науки і техніки, нових технологій, випуску нових видів товарів і послуг, підвищення якості продукції (А. Сміт, А. Маршалл, Дж. Кларк, Й. Шумпетер), до відведення інноваційним факторам центрального місця в механізмі конкуренції, перетворення їх на важель радикальних змін (М. Портер, Г. Хамел, К. Прахалад, К. Кристенсен, У. Чан Ким, Р. Моборн и др.). Це дало змогу сучасним дослідникам стверджувати, що конкуренція переходить до нової фази у своєму еволюційному розвитку “[5].

Одночасно під впливом глобалізаційних факторів сформувалась теорія конкурентних переваг на основі співпраці, положення якої розвивають П. Глур, А. Мак Кормак, Т. Форбат, П. Брукс, Л. Лінн, Х. Зальцман. Стрижень теорії становить твердження про інноваційний розвиток на основі співпраці як потужне джерело конкурентних переваг [6, 7]. Відбувся перехід від припущень про роль співпраці як однієї з форм конкурентної взаємодії поряд з суперництвом, на висновок про взаємодію на основі співпраці як запоруку

інноваційного розвитку, пріоритетне джерело конкурентних переваг та випередження конкурентів.

Вивчення змісту новітніх тенденцій розвитку теорії та практики конкуренції як результату еволюції сучасної наукової думки та суперечливих процесів глобального світового розвитку, призводить до висновку про якісну природу сутнісних змін, що відбулись. Інновації, ефект яких багаторазово підсилюється інтеграційними процесами, креативними формами взаємодії та співпраці на всіх рівнях господарювання, перетворились на універсальний двигун суспільного розвитку, рушійну силу глобалізації, джерело якісного перетворення сутності та змісту конкуренції.

Вищевикладене дає можливість висунути гіпотезу про формування інноваційної парадигми сучасної теорії конкуренції, яка буде визначати концептуальне спрямування теорії конкуренції на протязі ХХІ століття.

Парадигма – це система науково обґрунтованих понять, ідей, думок, логічно зв'язаних між собою, що утворюють цілісну концепцію. Термін «парадигма» (від грец. Paradeigma – приклад, зразок) у сучасну філософію науки запровадив Густав Бергман. Закріплення в науковому обігу відбулось у 60-х роках ХХ ст. завдяки роботі Томаса Куна «Структура наукових революцій». Т. Кун розумів під парадигмою «признанные всеми научные достижения, которые на протяжении некоторого времени дают модель постановки проблем и их решений научному сообществу» [8, с.8], та виділив два аспекти парадигми:

- сукупність фундаментальних знань, цінностей, переконань і технічних прийомів, що виступають як зразок наукової діяльності;
- система знань, яку поділяє певне наукове товариство.

Парадигму можна розглядати як концептуальну схему дослідження тих або інших явищ, яку використовують на певному етапі розвитку науки й суспільства [9, с. 5].

З часів формування теорії конкуренції в роботах А. Сміта та науковців класичної школи в теорії конкуренції панувала парадигма, яку ми визначаємо

як традиційну ринкову. Прийняття інноваційної парадигми теорії конкуренції не означає відхід від традиційної ринкової парадигми, що цілком узгоджується з положеннями науки та класичними поглядами на співвідношення старої та нової парадигми, та проблему мультипарадигмальності.

Ми пропонуємо алгоритм розкриття змісту парадигми теорії конкуренції через порівняння традиційної ринкової та інноваційної парадигм (табл. 2) за такими змістовними складовими: теоретико-методологічне підґрунтя; сутність; концепція; мета; передумови; детермінанти; структурні елементи; методи дослідження; місце в мета парадигмах.

А. Ткач вказує, що для економічної науки є характерною множинність парадигм [9, с. 5].

Таблиця 2

Порівняння змісту традиційної ринкової та інноваційної парадигм
теорії конкуренції

Змістовні складові парадигми	Традиційна ринкова парадигма теорії конкуренції	Інноваційна парадигма теорії конкуренції
1	2	3
Теоретико-методологічне підґрунтя	- класична теорія (А. Сміт, Д. Рікардо) - неокласична теорія (А. Маршалл, Д. Кларк) - маржиналізм; - теорії недосконалої та монополістичної конкуренції (Е. Чемберлін, Д. Робінсон) - старий інституціоналізм (Дж. М. Кларк); - неоавстрійська школа (Ф. Хайєк, Л. Мізес, І. Кірцнер); - теорії неоінституціоналізму (Дж. Ерроу, Р. Коуз); - теорія конкурентних переваг (М. Портер)	- концепція «творчої конкуренції» А. Маршалла; - теорії інноваційного розвитку, ефективної конкуренції Й. Шумпетера; - теорія конкуренції як «процедури відкриття» Ф. Хайєка; -інституціоналізм: концепція динамічної конкуренції; - теорія еволюційної конкуренції Р. Нортон, С. Уінтера; -економічна соціологія: концепція конкуренції як інституційно оформленого процесу - концепція «нелінійних змін» Г. Хамела, К. Прахалада; -концепція «проривних технологій» К. Кристенсена; - концепція «стратегії блакитного океану» У. Чан Кіма; - теорія конкурентних переваг взаємодії П. Глур, Л. Лінна, А. Мак Кормака.

Продовження таблиці 2

1	2	3
Сутність	Конкуренція як суперництво суб'єктів за найкращі умови господарювання є необхідною передумовою функціонування ринку. Виконання конкуренцією її функцій (стимулююча, розподільча, контролююча тощо) лежить в основі дії ринкового механізму	Конкуренція як неконфліктна змагальна взаємодія учасників – інтеграційна конкурентна взаємодія (від координації до конструктивної взаємодії, та конкурентного співробітництва), через безперевне запровадження інновацій дає змогу завдяки синергетичному ефекту отримати найкращий результат в досягненні індивідуальних та спільних цілей та виграш більшості учасникам.
Концепція	Трактування конкуренції як суперництва (прагнення до отримання найкращих умов функціонування) через призму ринкового механізму, втіленого в традиційних базових підходах: поведінковому, структурному, функціональному.	Трактування інноваційної конкуренції - змагання в економічній ефективності, на основі безперевного пошуку та запровадження системних інновацій, заснованого на конструктивній взаємодії учасників для досягнення поставлених цілей, в умовах глобалізованої економіки знань
Мета	Індивідуальна для кожного учасника - отримання найкращих умов для функціонування та отримання прибутку в короткостроковому та середньостроковому періоді	Поряд з індивідуальними - формування спільних, тотожних цілей, що спрямовані на забезпечення сталого розвитку на інноваційній основі в середньо- та довгостроковому періоді
Передумови	Еволюція ринкового механізму Науково-технічний прогрес Формування світового господарства та розвиток міжнародних економічних відносин Індустріальна стадія розвитку економіки та суспільства	Інформаційно-технічна революція Надзвичайне загострення конкуренції в традиційних формах Глобалізація Розвиток нових організаційних форм господарських структур (господарські комплекси, глобальні ТНК, підприємницькі мережі) Постіндустріальна стадія розвитку економіки та суспільства
Детермінанти	Традиційні фактори виробництва, Традиційні нововведення («лінійні» інновації), «стійкі» інновації, переважно технологічні, за наявності також організаційних, управлінських. Інноваційність як прояв стимулюючої функції конкуренції	«Стойкі» інновації, радикальні інновації, «проривні» інновації, ключові компетенції Пріоритетної ролі набувають інновацій в організації бізнес-процесів, управлінні (в т.ч. стратегічному) Інноваційність як сутнісна властивість конкуренції

Продовження таблиці 2

1	2	3
---	---	---

Структурні елементи	Суб'єкти конкуренції	Суб'єкти господарювання – фізичні особи, підприємства (компанії), об'єднання підприємств, країни (національні економіки)	Підприємства (компанії), ТНК, країни (національні економіки), інтеграційні групування, геоекономічні (геополітичні) центри
	Об'єкти конкуренції	Умови господарювання, ресурси, попит споживачів	Умови господарювання, умови сталого розвитку, економічний, політичний вплив
	Методи конкуренції	Економічні, неекономічні	Економічні
	Форми конкуренції	Переважно цінова, виникнення та поширення нецінової	Переважно нецінова
	Тип конкурентних переваг	Традиційні переваги в якості продукції або ефективності виробництва	Інноваційні переваги, «переваги співпраці», геоекономічні переваги
	Масштаб ринків	Локальний, регіональний, національний, міжнародний, світовий	Локальний, регіональний, національний, міжнародний, світовий, глобальний
	Форми конкурентної поведінки	Суперництво, боротьба, змагання	Змагання, взаємодія, координація, узгодження стратегій, співпраця
	Часовий горизонт	Короткостроковий та середньостроковий період	Довгостроковий період, орієнтація на «ринки майбутнього»
	Наслідки (результат)	Конструктивний (підвищення ефективності, створення додаткової цінності), деструктивний (руйнівний)	Конструктивний (підвищення ефективності, створення додаткової цінності)
	Моделі конкурентної взаємодії	Змагально – суперницька Виграш одного («переможець отримує усе») або малої кількості учасників Перемога визначається індивідуальною ефективністю	Змагально – координаційна (змагально - інтегративна) Гра з ненульовою сумою (виграш усіх (або багатьох) учасників) Синергетичний ефект
	Методи дослідження	Функціональний	Системний
	Місце в мета парадигмах	Ринкова (класична, неокласична) Індустріальна	Інституціональна Еволюційна Глобалізаційна Постіндустріальна

Розроблено та складено автором

Порівняння двох наведених вище парадигм підтверджує припущення про те, що в сучасній інноваційній парадигмі зберігається зміст традиційної ринкової парадигми, та одночасно виникають нові якісні ознаки та властивості, пов'язані з пріоритетністю інноваційного розвитку на основі конструктивної взаємодії учасників в умовах розгортання «нової» технологічної революції та

глобалізаційних процесів. Інноваційна парадигма починає співіснувати з традиційною ринковою парадигмою, наповнює її новим змістом.

В центрі інноваційної парадигми знаходиться поняття інноваційної конкуренції, яке обумовлює сутність та концепцію парадигми, системну визначеність усіх її змістовних складових.

Ми розкриваємо сутність інноваційної конкуренції через призму інноваційної парадигми теорії конкуренції.

Інноваційна парадигма проголошує визначальними ознаками інноваційної конкуренції, по – перше, - інноваційний характер конкурентних переваг, пріоритетну роль накопичення знання, забезпечення інноваційної діяльності для досягнення ринкового успіху, по – друге, - неконфліктний інтегративний характер конкурентної взаємодії учасників.

Серед процесів, які обумовлюють перехід до нової форми конкурентних відносин, чільне місце займають:

- глобалізація світогосподарського розвитку та пов'язане цим підвищення рівня невизначеності, висока детермінованість соціально-економічних процесів;
- науково-технологічний прогрес та інформаційно-технічна революція;
- інтелектуалізація світового господарства, зростання ринку інтелектуальних послуг та високотехнологічної продукції;
- наявність спільних цілей сталого розвитку;
- пріоритетність взаємодії та співробітництва в конкурентних відносинах, що складаються в інноваційній економіці.

За словами одного з найвидатніших економістів сьогодення, лауреата нобелівської премії Д. Стігліца «... Економічна стабільність потребує колективних дій на глобальному рівні, тобто синергії за Г. Хакеном. Конкуренція і синергія за суттєвим змістом антиподи (конкуренція – боротьба, синергетика - співробітництво). І в той же час це два боки однієї медалі («єдність та боротьба протилежностей»)[10, С. 30].

Склалось методологічне підґрунтя для визначення інноваційної конкуренції, як нової форми (нового типу) конкурентних відносин, що набуває всеосяжного характеру в умовах глобалізації світового господарства. Інноваційна конкуренція – це заснований на створенні і нагромадженні нового знання й ефективному використанні інноваційних переваг, інституційно оформлений процес змагальної взаємодії суб'єктів, що відбувається через інтегративну участь в інноваційному процесі, задля забезпечення найкращих умов стійкого розвитку.

Провідними характеристиками інноваційної конкуренції є:

- інноваційна детермінованість складових конкурентного процесу;
- набуття конкуренцією глобального характеру;
- «інституційно оформлений» характер конкурентної взаємодії;
- змагальність як неконфліктна форма конкурентних відносин;
- інтегративна модель конкурентної поведінки;

наявність у суб'єктів конкурентних відносин спільних цілей (сталий розвиток).

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що інноваційній конкуренції іманентно притаманний принцип інтегративної конкурентної взаємодії, який передбачає перевагу інтегративних форм конкурентної поведінки у діапазоні від координації до конструктивної взаємодії, та конкурентного співробітництва. Методологічний контекст інтегративної конкурентної взаємодії обґрунтований через інноваційну парадигму теорії конкуренції.

На практиці принцип інтегративної конкурентної взаємодії обумовлює зміну форм конкурентної поведінки, що знаходить втілення у відповідних конкурентних стратегіях суб'єктів господарювання – від підприємств (компаній) до транснаціональних корпорацій, регіонів, країн та їх угруповань, спрямованих на уникнення конфронтації та зіткнення, вивченні стратегій конкурентів та урахування їх у своїй діяльності, посилення інтеграційних тенденцій на всіх рівнях глобалізованої світової економіки.

Література

1. Интриллигейтор Майкл Д. Глобализация как источник международных конфликтов и обострения конкуренции / М.Д. Интриллигейтор / Проблемы теории и практики управления. – 1998. - №6. – С. 4 – 12.
2. Горев В.П. Специфика формирования конкурентного процесса в экономике России / В.П. Горев // Известия ИГЭА. - 2005. № 1 (42). – С. 8-13.
3. Кузьминов С.В. Егоїстичний та інтегративний підходи до визначення мети і критеріїв ефективності конкуренції / С.В. Кузьминов // Академічний огляд. – 2009. №2. – С. 24 – 28.
4. Радаев В.В. Социология рынков: к формированию нового направления / В.В. Радаев. – М.: ГУ ВШЭ, 2003. – 325 с.
5. Усик Н.И. Использование синергетического эффекта в конкурентной борьбе / Н.И. Усик // Вестник СПбГУ. Сер. 5. - 2003. Вып. 2 (№13). – С. 31- 40.
6. Кун Т. Структура научных революций: пер. с англ. / Т. Кун; сост. В.Ю. Кузнецов – М.: АСТ, 2001. – 608 с.
7. Gloor Peter A. Swarm Creativity. Competitive advantage through Collaborative Innovation Networks / Peter A. Gloor. – Oxford University Press, 2006. – 215 P.
8. MacCormac A. Innovation through global Collaboration: A new source of Competitive Advantage / Alan MacCormac, Theodore Forbath, Peter Brooks, Patrick Kalaher // Wipro Technologies. Harvard Business School. Boston, MA. – 2007. - August 14. – P. 33 – 51.
9. Ткач А. Інституціональна парадигма економічного розвитку / А. Ткач // Інституціональний вектор економічного розвитку. – 2008.- № 1(1). – С. 5-10.
10. Д. Стиглиц. Глобализация: тревожные тенденции. – М.: Мысль, 2003.

Надійшла 31.01.2011.